

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.4.16>
УДК 657

Вікторія Олександрівна КОЗЛОВА
к.е.н., доцент, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5589-4329>
e-mail: va_kozlova@ukr.net

Людмила Олександрівна ГАЛУШКО
студентка, Національний Авіаційний Університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7881-4252>
e-mail: 6126563@stud.nau.edu.ua

Діана Віталіївна РУДЕНКО
студентка, Національний Авіаційний Університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1777-4960>
e-mail: 6132177@stud.nau.edu.ua

ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ОБЧИСЛЕННЯ

Статтю присвячено актуальним питанням виникнення кредиторської заборгованості та відображення її в обліку і порядку обчислення позовної давності кредиторських зобов'язань. Досліджувана тема є дуже актуальною, оскільки пропущення строку позовної давності може призвести до незадоволення позову та можливості виконання своїх зобов'язань підприємством. У статті проаналізовано види та строки позовної давності, умови зміни строків та правило їх обчислення.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, прострочена заборгованість, строк позовної давності, трудові правовідносини, адміністративні правовідносини

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання зобов'язання перед своїми контрагентами існують на всіх підприємствах. Підприємства повинні погашати свою заборгованість згідно зі встановленими періодами, які зазначаються у договірних взаємовідносинах між контрагентами. Але реалії сьогодення вносять свої корективи у погашення (сплату) зобов'язань. Кредиторська заборгованість в Україні за останній рік набуває все більше розмірів. На жаль, частина українських земель перебуває на окупованій території і підприємства, які опинились на цих територіях або на територіях де проводяться бойові дії, не мають можливості працювати та погашати свої зобов'язання. Навіть підприємствам, які змогли скористатись релокаційною програмою держави, потрібен час для нарощування своїх виробничих потужностей та знаходити нові ринки збуту для реалізації своєї готової продукції, товарів, робіт (послуг). Внаслідок чого відбувається затримка або призупинення погашення кредиторської заборгованості.

Так, для деяких підприємств з великим терміном виникнення зобов'язання заборгованість стає безнадійною. З урахуванням особливостей господарювання українських підприємств в умовах COVID-19 та оголошення військового стану державою внесено зміни до нормативних документів, на підставі яких затверджено призупинення віднесення зобов'язань до безнадійних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження питання строків позовної давності проводили українські науковці, такі як А.Б. Романюк, К.Р. Петренко, С.А. Назаренко, О.С. Плєсук, О.А. Бєляневич та ін. Проте введення режиму військового стану в Україні внесло корективи у зупинення та

корегування строків позовної давності на підприємстві та потребують додаткового дослідження.

МЕТА статті – аналізування строків позовної давності від різних видів кредиторських зобов'язань з урахуванням введенням військового стану в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У своїй господарській діяльності кожне підприємство має юридичні відносини з іншими суб'єктами господарювання. За умови невчасної сплати контрагентом за отримані активи, роботи чи послуги на підприємстві виникає кредиторська заборгованість (зобов'язання).

Згідно з п.п. 4, 6 та 7 НПСБО 11 «Зобов'язання» зобов'язання підприємства поділяються на довгострокові та поточні [1]. Зі свого боку, таке розподілення зобов'язань відповідає розташуванню рахунків бухгалтерського обліку до плану рахунків [2], а саме:

- рахунки 5 класу відображаються в обліку довгострокових зобов'язань;
- рахунки 6 класу відображаються в обліку поточних зобов'язань.

З урахуванням норм Цивільного кодексу України (ЦКУ) та Кодексу законів про працю (КЗПП) строк позовної давності залежно від виду поточного зобов'язання, як правило, не перевищує 3 роки. Тому для з'ясування строків позовної давності нами досліджено форми поточної кредиторської заборгованості (табл. 1).

Слід зазначити, що кредиторська заборгованість може не погашатися і ставати простроченою за умови коли:

1. Строк платежу не встановлено;
 - згідно з ч. 1 ст. 692 ЦКУ одразу після одержання підтверджувальних документів стосовно отримання товарів, виконання робіт, надання робіт (послуг);

Таблиця 1 – **Форми поточної кредиторської заборгованості**

№ з/п	Назва форми	Зміст форми	Номера рахунків поточної кредиторської заборгованості
1	Наявність позиків та кредитів	Надання банківських кредитів та поворотних (безповоротних) фінансових допомог.	60
2	Заборгованість за договорами купівлі-продажу	Зобов'язання на підставі договорів купівлі-продажу від отриманих товарів, робіт, послуг, а також надходження попередньої оплати за них.	61,63
3	Заборгованість на підставі забезпечення боргу за цінними паперами	Зобов'язання на підставі договорів купівлі-продажу від отриманих товарів, робіт, послуг, на які видано вексель.	62
4	Заборгованість за податками, платежами та страхуванням	Зобов'язання, які виникли за розрахунками за податками, зборами, платежами та соціальним страхуванням.	64, 65
5	Розрахунки з оплати праці	Зобов'язання за щомісячним нараховуванням заробітної плати працівникам підприємства.	66
6	Зобов'язання з учасниками та кошти клієнтів	Зобов'язання за розрахунками з учасниками та засновниками підприємства, які пов'язано з розподілом власного капіталу (дивіденди, повернення часток тощо)	67
7	Зобов'язання за іншими операціями та доходами майбутніх періодів	Зобов'язання, які виникли внаслідок господарської діяльності підприємства та які не можуть бути відображені на рахунках 63-67.	68, 69

– згідно з ч. 2 ст. 530 ЦКУ на 8-й день заборгованість вважається простроченою.

2. Строк платежу встановлено:

– починається з наступного дня після граничної дати платежу, яку вказано договором (або певної події, що визначено договором).

Так, прострочення платежу є порушенням зобов'язання з невиконання умов договору в обумовлений контрагентом термін сплати. Згідно з ч. 1 ст. 530 ЦКУ «Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминуче має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події» [3]. На підставі вищезазначеного ст. 256 ЦКУ надає визначення терміну «позовна давність» та зазначає, що це є встановлений законом строк, протягом якого юридична і фізична особа має право звернутися до суду з вимогою про захист свого порушеного права або інтересу [3].

У дослідженні нами з'ясовано, що ст.ст. 257 і 258 ЦКУ встановлюють загальну та спеціальну позовну давність, загальну характеристику яких показано у табл. 2 [3].

Стосовно трудових спорів, то терміни строків позовної давності працівника до підприємства встановлює ст. 233 КзПП. Так, протягом місяця для вирішення трудових спорів у справі про звільнення працівник має право подати заяву до суду, а протягом трьох місяців – на отримання всієї суми грошових коштів, які має отримати працівник під час звільнення (ст. 116 КзПП).

Також протягом трьох місяців працівник може подати заяву до суду, за умови що він дізнався про порушення своїх прав, окрім випадків, які передбачає ч. 2 ст. 233 КзПП [4].

За нормою чинного законодавства не лише працівник, але й роботодавець також має право звернутися до суду для проведення стягнення з працівника для утримання матеріальної шкоди, яку заподіяв працівник суб'єкту господарювання. Ч. 3 ст. 233 КзПП надає термін позовної давності в один рік від дня, коли виявлено заподіяну працівником шкоду.

Нами з'ясовано, що строки позовної давності також

застосовуються і до адміністративних правовідносин (табл. 3) [5-7].

Слід зазначити, що згідно з п. 14.1.11 Податкового кодексу України внаслідок закінчення терміну позовної давності кредиторська заборгованість вважається безнадійною заборгованістю. Але у зв'язку з тим, що зараз в Україні діють подвійні обмеження до закінчення термінів позовної давності, тому ці строки продовжуються. Перше обмеження до закінчення строків пов'язане із введенням в Україні карантину із запобігання розповсюдження коронавірусної хвороби (COVID-19). Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1423 від 23.12.2022 р. [8] карантинні умови продовжені до 30.04.2023 р. Друге обмеження – оголошення в Україні військового стану. На підставі Указу Президента України № 58/2023 від 6.02.2023 р. [9] та Закону України № 2915-IX від 7.02.2023 р. військовий стан продовжено до 20.05.2023 р. [10]

Зазначимо, що зміни до дії строків позовної давності затверджено Законом України № 2120-IX від 15.03.2022 р. [11] та внесено корегування до гл. 19 ЦКУ. На підставі цього Закону України продовжуються строки за ст.ст. ЦКУ: 257-259, 362, 559, 681, 728, 786, 1293.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна стверджувати, що дотримання строків позовної давності вважається захистом з можливості звернення до суду на вимогу виконання договірних взаємовідносин. За умови пропущення цих строків, підприємство повинно надати суду поважні причини для поновлення позову до свого боржника. Аналіз чинного законодавства, що визначає строки позовної давності, зазначає, що не лише ЦКУ затверджує ці строки, але й залежно від норм інших правовідносин строки позовної давності також встановлюють: КзПП, КУпАП, КАСУ тощо.

Введення з 24.02.2022 р. режиму військового стану та постійні продовження карантину з COVID-19 продовжує терміни позовної давності з внесенням цих змін до нормативних документів.

Таблиця 2 – Строки позовної давності

№ з/п	Види позовної давності	Кількість років
1.	Загальна позовна давність	3
2.	Спеціальна позовна давність:	
2.1	про стягнення неустойки (штрафу, пені);	1
2.2.	про спростування недостовірної інформації, поміщеної у медіа.	
2.3	про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності (стаття 362 ЦКУ);	
2.4	у зв'язку з недоліками проданого товару (стаття 681 ЦКУ);	
2.5	про розірвання договору дарування (стаття 728 ЦКУ);	
2.6	у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти (стаття 925 ЦКУ);	
2.7	про оскарження дій виконавця заповіту (стаття 1293 ЦКУ);	
2.8	про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства;	
2.9	застосовується за вимогами про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави	4

Таблиця 3 – Строки позовної давності за адміністративними та іншими правовідносинами

№ з/п	Підстава для застосування (стаття нормативного документа)	Строк позовної давності
1	Стягнення неустойки (штрафу, пені) – ст. 232 ГКУ	6 місяців з юридичних осіб суб'єктів господарювання (нарахування)
2	Виявлення недоліків купленого товару – ч. 8 ст. 269 ГК	6 місяців з дня встановлення покупцем у належному порядку недоліків поставлених йому товарів
3	Давність виконання постанов про накладення адміністративних стягнень (штрафи ДАІ) - ст. 303 КУпАП	3 місяці з дня винесення
4	У справах стосовно прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби – ч. 3 ст. 99 КАСУ	1 місяць
5	Для звернення до адміністративного суду стосовно оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів – ч. 5 ст. 99 КАСУ	1 місяць
6	Стосовно недоліків некапітальних конструкцій за договором підяду на капітальне будівництво – п. 3 ст. 322 ГКУ	1 рік (з дня прийняття роботи замовником)
7	Стосовно недоліків некапітальних конструкцій за договором підяду на капітальне будівництво, якщо ці недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи – п. 3 ст. 322 ГКУ	2 роки (з дня прийняття роботи замовником)
8	Стосовно недоліків капітальних конструкцій за договором підяду на капітальне будівництво – п. 3 ст. 322 ГКУ	3 роки (з дня прийняття роботи замовником)
9	Стосовно недоліків капітальних конструкцій за договором підяду на капітальне будівництво, якщо ці недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи – п. 3 ст. 322 ГКУ	10 років (з дня прийняття роботи замовником)
10	Стосовно відшкодування збитків, встановлених у договорі підяду на капітальне будівництво, завданих замовникові протиправними діями підрядника, які призвели до руйнувань чи аварій – п. 3 ст. 322 ГКУ	30 років (з дня прийняття роботи замовником)

Список використаних джерел

1. Про затвердження національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>
2. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>
3. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Кодексу законів про працю України: Закон України від 23.07.1996 № 322-08. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2020 р. № 338 і постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236: постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2022 № 1423. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-rozporiadzhennia-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-25-s1423-231222>
9. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указу Президента України від 6.02.2023 № 58/2023. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/582023-45757>
10. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 7.02.2023 № 2915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2915-20#Text>
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

References

1. On the approval of the national Regulation (standard) of accounting 11 «Liabilities»: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (in Ukrainian).
2. On the approval of the Plan of accounting accounts and the Instructions on its application: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (in Ukrainian).
3. Civil Code: Law of Ukraine dated 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (in Ukrainian).
4. Code of Labor Laws of Ukraine: Law of Ukraine dated 23.07.1996 № 322-08. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (in Ukrainian).
5. Code of Ukraine on administrative offenses: Law of Ukraine dated 07.12.1984 № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10> (in Ukrainian).
6. Administrative Judicial Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (in Ukrainian).
7. Economic Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (in Ukrainian).
8. On making changes to the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 25, 2020 No. 338 and the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 9, 2020 No. 1236: decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23.12.2022 № 1423. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-rozporiadzhennia-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-25-s1423-231222> (in Ukrainian).
9. On extending the term of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated 6.02.2023 № 58/2023. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/582023-45757> (in Ukrainian).
10. On approval of the Decree of the President of Ukraine «On extending the term of martial law in Ukraine»: Law of Ukraine dated 7.02.2023 № 2915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2915-20#Text> (in Ukrainian).
11. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law: Law of Ukraine dated 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (in Ukrainian).

Viktorii KOZLOVA

PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5589-4329>

e-mail: va_kozlova@ukr.net

Liudmyla HALUSHKO

student, National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7881-4252>

e-mail: 6126563@stud.nau.edu.ua

Diana RUDENKO

student, National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1777-4960>

e-mail: 6132177@stud.nau.edu.ua

LIMITATION OF CLAIMS FOR CREDITORS: CAUSES AND GENERAL RULES OF CALCULATION

The paper is devoted to topical issues of the occurrence of accounts payable, its reflection in accounting and the procedure for calculating the statute of limitations for accounts payable. The researched topic is very relevant, because missing the statute of limitations can lead to dissatisfaction with the claim and the ability of the company to fulfill its obligations. The paper analyzes the normative-legislative base, on the basis of which the concept of statute of limitations, statute of limitations, types of statute of limitations is defined. In order to find out the statute of limitations in accounting, the forms of current payables were examined. Limitation periods were also established for each form of current payables. We found out that the statute of limitations also applies to labor disputes. It should be noted that Article 233 of the Labor Code of Ukraine establishes the statute of limitations for an employee's claim against the enterprise.

It was investigated that according to the norms of the current legislation, not only the employee, but also the employer also has the right to apply to the court for recovery from the employee to maintain the material damage caused by the employee to the business entity. During the analysis of the Ukrainian legislature, it was found that the statute of limitations also applies to administrative legal relations. We have established that the Tax Code of Ukraine due to the expiration of the statute of limitations, the creditor debt can be considered bad debt. However, due to the fact that Ukraine currently has double restrictions on the expiry of the statute of limitations, these terms are being extended.

Keywords: *accounts payable, overdue debt, statute of limitations, labor legal relations, administrative legal relations*